

KULTURPROMENADER BOO GÅRD OCH BAGGENSSTÄKET

Följ med på en kulturpromenad till Boo gård och Baggensstället. Här finns intressanta byggnader, parkmiljöer, järnåldersgravfält och försvarshistoriska lämningar. Längs vägen finns också flera vackra utsiktspunkter och picknickvänliga platser. Hela promenaden är 4,5 km.

1 BOO KVARNBERG OCH BOO TORN

Boo torn byggdes 1996 och liknar den väderkvarn som stod på platsen 1850–1950. Kvarnen var av holländsk typ och användes fram till 1910.

Mjölkkvarnar var vanliga vid större gårdar i skärgården, men vid sekelskiftet 1900 konkurrerades de ut av ångkvarnar. Från Boo torn har man fin utsikt över Boo gård, Stäkets inlopp, Baggensfjärden ända bort mot Gustavsbergs inlopp med Farstasundsbron och Gustavsbergs vattentorn.

2 BOO HERRGÅRD

Huvudbyggnaden på Boo gård är från 1720-talet och byggdes av Nicodemus Tessin den yngre. Gården var redan på förhistorisk tid den dominerande gården på Ormingelandet, troligen på grund av det strategiska läget vid farleden Stäket. På gården har man funnit fragment av Nackas enda kända runsten.

På 1600-talet fick Boo gård ett eget kapell och blev ett litet sockencentrum. Kapellet brändes ner i samband med de så kallade rysshärjningarna 1719 då ryska och svenska trupper drabbade samman. Det nuvarande kapellet byggdes 1724. Där vägen till kapellet börjar ligger en stor gråstensköllare som kan vara en rest av en äldre huvudbyggnad, kanske amiralen Jakob Bagges herrgård från 1500-talet.

Kring gården finns tre välbevarade personalbostäder från 1700- och 1800-talet.

3 BOO FISKELÄGE

Boobadet var tidigare Boo gårds hamnbassäng. Vid badet ligger en ålderdomlig sjöbod som påminner om det fiskartorp som funnits här sedan 1700-talet. Själva torpstugan ligger i backen strax bakom boden. Baggensfjärden var förr känt för gott strömmingsfiske.

4 TULLSTUGORNA

De så kallade Tullstugorna vid ångbåtsbryggan har trots namnet aldrig använts för tullbevakning. Den östra, som kan vara från 1700-talet eller tidigt 1800-tal, användes bland annat som likbod då man härifrån tog sig till Boo gamla kyrkogård på Skogsö. På udden vid Boobadet låg en välbesökt sjökrog på 1600- och 1700-talet.

5 JÄRNÅLDERSGRAVAR

Högarna och stensättningarna på kullen mot farleden är gravar från yngre järnåldern (ca 550–1050 e Kr). De tyder på att Boo var en gård redan för över 1 000 år sedan. På förhistorisk tid begravde man sina döda vid gården.

Kanske har Boo gård även varit en religiös samlingsplats, Hargsön som är det äldre namnet på Boo-landet, betyder ungefär ”ön med kultplats”.

6 KNAPENS HÅL

Avsmalningen strax väster om Boo gård kallas Knapens hål efter tulltjänstemannen Olof Knaap som arbetade här från 1680-talet till sin död 1710. Kronan (staten) hade en tullbom här då Stäket hade blivit en smuggelled efter att Vaxholm hade fått en tullstation 1563.

Den nuvarande gula tullvaktstugan på Skogsösidan byggdes av Gustavsbergsbolaget på 1870-talet. Gustavsbergs porslinsfabrik hade från 1850-talet till 1947 ansvaret för muddringen av Stäket och därmed rättighet att ta upp en avgift för djupgående fartyg. Från en vaktbrygga vid stugan inkasserade kanalvakten avgiften med hjälp av kollektihåv.

7 LILLA LÄNNERSTA

När Gustavsbergsbolaget startade ångbåtstrafik kring sekelskiftet 1900 blev Baggensstäket ett attraktivt område för sommarvillor åt Stockholms borgerskap. Lilla Lännersta är en av områdets mer praktfulla före detta sommarvil-

lor, byggd 1885. Huset har en panelarkitektur med rikt lövsågeriarbete som är typiskt för tiden. Den här delen av Baggensstäket tillhörde ursprungligen Lännersta gård, därav villans namn.

8 BEFÄSTNING (SKANS) FRÅN 1700-TALET

Vid de så kallade rysshärjningarna 1719 försökte ryska trupper ta sig igenom Stäket efter ett härjningståg i skärgården. Arkeologiska fynd och synliga jordvallar visar att det under denna tid fanns en befästning här. På den östra vallen finns en upphöjd del som troligen användes för att ställa upp kanoner. Befästningen förbättrades längre in på 1700-talet, bland annat byggdes en krutköllare av tegel och gråsten. Förbättringar genomfördes också under kriget med Ryssland 1808–09. Omkring 1880 byggdes den så kallade Sandahlska villan strax öster om befästningen, som då blev en del av en romantisk park. Parkträd finns kvar i och kring befästningen men villan revs på 1960-talet.

9 STÄKESSUND

Vid denna smala del av farleden hade Boo gårds ägare, Nicodemus Tessin den yngre, en bomspärr för att ta in kanalavgift sedan han muddrat upp farleden 1704. Från 1800-talets mitt fick Gustavsbergsbolaget ansvaret för underhållet och de byggde så småningom en tullvaktstuga. Spärren och stugan flyttades 1878 till Knapens hål.

10 GAMMELUDDEN

Den äldsta delen av Gammeluddens vårdhem är Schnell-ska villan, en putsad sommarvilla från 1910. Sommar-nöjet blev ett konvalescenthem 1948 och byggdes ut på 1960-talet.

På 1600-talet låg en krogstuga på Gammeludden, kallad Backsta eller Baggsta krog. I början av 1700-talet flyttade verksamheten till östra delen av Stäkessund, till udden vid skansen. Den äldre krogplatsen fick då namnet Gamla udden.

På Skogsösidan ligger den så kallade Erstaviskroger, en låg faluröd 1700-talsstuga, bredvid ett grönt hus från 1800-talets senare del. I det gröna huset bodde skepparfamiljen Nyström.

11 RYSSBERGET

Ovanför Gammeludden, på det så kallade Ryssberget ligger en mycket gammal lämning. Det är sannolikt en fornborg från vikingatiden, bestående av låga stenvallar. I fornborgen finns rester av en skans från historisk tid.

12 VILLA LINDÄNGEN

Den rikt utsmyckade villan uppfördes som sommarnöje av protokollsekreterare Victor Tempelman vid 1870-talets slut. Närmare stranden ligger en före detta trädgårdsmästarbostad. Till villan hör en stor trädgård och park med två alléer. Allén närmast Djurgårdsvägen är från 1870-talet medan den andra är från mitten av 1600-talet. Marken tillhörde då Boo gård och den dåvarande ägaren Olof Bure kan möjligen ha planterat allén.

Det sägs att slottsarkitekten Nicodemus Tessin den yngre hade planer på ett lustslott eller möjligen en ny herrgård på den här platsen efter att ryssarna bränt ner hans Boo 1719. En synlig terrass bakom villan kallas för Tessins grund.

På 1700-talet hette platsen Djurgården. Namnet Djurgården stammar från en jaktpark som Nicodemus Tessin hade i området, ett inhägnat område för nöjesjakt med kungliga Djurgården som förebild.

13 BEFÄSTNING VID DJURGÅRDSVÄGEN

Vid Djurgårdsvägen ligger en kvadratisk vallanläggning som fungerade som befästning under kriget mot ryssarna 1719 och 1808–09. Men arkeologiska fynd från 1400-talet, bland annat armborstpilar, tyder på att befästningen är betydligt äldre. 1400-talsfynden sätts i samband med den så kallade Pukefejden år 1436 då upprorsmakaren Erik Puke försökte hindra marsken Karl Knutsson Bonde att ta sig vidare in till huvudstaden via Stäket.